

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 21 december 2020

Mål nr

B 5987-19

PARTER

Klagande

DLH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MH

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Hets mot folkgrupp

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands dom 2019-10-16 i mål B 1520-18

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

MH ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av DLH i Högsta domstolen med 8 775 kr. Av beloppet avser 7 020 kr arbete och 1 755 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för denna kostnad.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

DLH har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. DLH kommenterade den 31 januari 2018 ett inlägg i Facebookgruppen Politikfakta genom att skriva ”Äckliga muslimjävel”. Inlägget länkade till en artikel som handlade om en man av utländsk härkomst som påstods ha begått en hedersrelaterad våldtäkt.
2. Tingsrätten frikände DLH från åtal för hets mot folkgrupp eftersom annat inte ansågs visat än att meddelandet var riktat mot personen i artikeln och att han således inte uppsåtligen hade uttryckt missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och dömt DLH för hets mot folkgrupp till villkorlig dom och 40 dagsböter.

Vad målet gäller

3. I målet aktualiseras framför allt frågan om ett meddelande med nedsättande innehåll som formulerats som om det är riktat mot en enskild person även kan anses uttrycka missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer och föranleda ansvar för hets mot folkgrupp.

Rättslig reglering

4. Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter (16 kap. 8 § brottsbalken, här aktuell i dess lydelse före den 1 januari 2019).
5. Med missaktning avses förtal och smädelser men även andra kränkande omdömen, såsom förlöjliganden av den aktuella gruppen. Även indirekta uttryck för missaktning omfattas. Utanför det straffbara området faller meddelanden som kan ses som saklig kritik. Enligt förarbetena kommer straffansvar i fråga endast om det är fullt klart att gränsen för en saklig och vederhäftig diskussion om gruppen är överskriden. Eftersom straffbestämmelsen innebär en begränsning av yttrandefriheten ska den tolkas restriktivt. Tolkningen ska dessutom ske så att Europakonventionens krav uppfylls. (Se prop. 1970 nr 87 s. 72 f. och prop. 2001/02:59 s. 14 f., jfr bl.a. ”De otillåtna märkena” NJA 1996 s. 577, ”Predikan i Borgholm” NJA 2005 s. 805 och ”Flygbladen på skolan” NJA 2006 s. 467.)
6. Bedömningen av om ett visst meddelande utgör hets mot folkgrupp ska ske utifrån sammanhanget och motiven för gärningen. Innehållet måste, vid en objektiv bedömning, framstå som innefattande hot mot eller uttryck för missaktning för en sådan grupp som avses i bestämmelsen. Meddelandet ska bedömas med utgångspunkt i det budskap som det förmedlar snarare än genom en textkritisk granskning av de exakta ordalagen. Centralt för prövningen är hur en mottagare har haft anledning att uppfatta innehållet. (Jfr prop. 2017/18:59 s. 41 f. och t.ex. ”Flygbladen på skolan”.)

7. Straffansvar förutsätter att meddelandet har spritts, dvs. att det har överförts till personer utanför den helt privata sfären. Spridning av rasistiska eller liknande meddelanden är således straffbelagd inte bara när det sker till allmänheten, utan även när det sker i ett begränsat sällskap, t.ex. inom en organisation. Meddelandet måste ha nått ut till fler än ett fåtal, men det är inte nödvändigt att ett större antal personer har tillgodogjort sig innehållet. Det räcker att det har gjorts tillgängligt för dem. (Se prop. 1986/87:151 s. 108 f., prop. 2001/02:59 s. 15 och ”Uttalandena på bussen” NJA 1999 s. 702.)

Meddelanden riktade mot en enskild individ

8. Bestämmelsen straffbelägger gärningar riktade såväl mot särskilda etniska och andra grupper som mot kollektiv av sådana grupper, exempelvis invandrare i Sverige. Uttalanden och andra meddelanden som avser enskilda identifierbara individer eller grupper av sådana individer, t.ex. en familj, omfattas däremot inte. I sådana fall kan det i stället bli aktuellt att tillämpa andra straffbestämmelser om t.ex. olaga hot eller förolämpning. (Se prop. 1981/82:58 s. 11 ff. och 23 och prop. 2001/02:59 s. 23.)

9. Det sagda utesluter inte att omständigheterna i ett visst fall kan vara sådana att exempelvis ett hot eller förtal avseende en eller flera enskilda individer också kan ses som ett meddelande om en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer. Om meddelandet sprids i tillräcklig omfattning (jfr p. 7) kan det vara aktuellt att döma för både hets mot folkgrupp och t.ex. olaga hot i konkurrens. (Jfr ”Uttalandena på bussen”.)

Bedömningen i detta fall

10. Det är klarlagt att DLH skrev ”Äckliga muslimjävel” i en kommentar till ett inlägg i Facebookgruppen Politikfakta. Själva inlägget delades cirka 390 gånger samt fick omkring 1 300 reaktioner och 160 kommentarer.

11. Den artikel som inlägget hänvisade till handlade om en man av utländsk härkomst som påstods ha gjort sig skyldig till en hedersrelaterad våldtäkt. DLH har förklarat att han skrev kommentaren i vrede mot förövaren och att den var riktad endast mot den personen.
12. Ordalagen i kommentaren sammantaget med att den gjordes i omedelbar anslutning till artikeln kan inte förstås på annat sätt än att DLH menade att mannens brott var direkt kopplat till dennes förmodade religiösa övertygelse som muslim. Kommentaren förmedlade därmed ett nedsättande budskap om att muslimer i allmänhet är benägna att begå en viss typ av allvarliga brott. Även i övrigt gav kommentaren tveklöst uttryck för missaktning av gruppen muslimer i den mening som avses i bestämmelsen om hets mot folkgrupp.
13. Genom att lägga ut sin kommentar på internet, med risk för i princip okontrollerad spridning, gjorde DLH kommentaren tillgänglig för en obestämd krets personer. Det saknar betydelse hur många personer som faktiskt tog del av kommentaren.
14. Kommentaren kan mot den angivna bakgrunden inte uppfattas som endast riktad mot mannen i artikeln utan utgjorde även ett sådant meddelande som avses i straffbestämmelsen om hets mot folkgrupp. Det var fråga om ett kränkande värdeomdöme som helt klart överskred gränsen för saklig kritik och debatt.
15. Det är alltså utrett att DLH har uttryckt missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på trosbekännelse. Med hänsyn till omständigheterna råder det ingen tvekan om att han har haft uppsåt till gärningen. DLH ska därför dömas för hets mot folkgrupp i enlighet med åtalet.

16. Högsta domstolen instämmer i hovrättens bedömning i fråga om rubricering och påföljd.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Svante O. Johansson, Dag Mattsson (skiljaktig), Malin Bonthron (referent) och Eric M. Runesson
Föredragande har varit justitiesekreteraren Charlotte Hellner Kirstein

Datum
2020-11-17

Mål nr B 5987-19
Bilaga

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig och ogillar åtalet.

Bestämmelsen i 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp tar sikte på rasistiska och liknande yttranden. För straffansvar krävs att meddelandet innebär uttryck för hot mot eller missaktning för en grupp människor med avseende på deras ras, religiösa övertygelse eller andra angivna egenskaper.

Straffstadgandet tillkom 1948 mot bakgrund av erfarenheterna av vulgärpropagandan och den antisemitiska förföljelsen under föregående decennier. Tidigare hade gärningar av detta slag kunnat straffas som förargelseväckande beteende. Rekviritet missaktning togs in i bestämmelsen 1971 i samband med tillträdet till FN:s rasdiskrimineringskonvention. Det ersatte då rekvisiten förtal och smädelse. Avsikten var att ge bestämmelsen en större räckvidd, framför allt för att i enlighet med konventionen säkerställa att förlöjliganden omfattades.

Bedömningen av den närmare innebörden ska ta sin utgångspunkt i det förhållandet att straffstadgandet utgör en inskränkning i den grundlagskyddade yttrandefriheten. Denna frihet får enligt regeringsformen inte begränsas mer än vad som är nödvändigt för att nå det ändamål som ska motivera begränsningen. Hets mot folkgrupp är ett brott mot den allmänna ordningen. Ändamålet med straffstadgandet är att förhindra det anstötliga och

Dok.Id 194069

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

för hela samhällslivet farliga i att en grupp i befolkningen förföljs på grund av sin ras, trosövertygelse eller liknande. Det är naturligt att straffbestämmelsen tillämpas i det enskilda fallet med beaktande av den starka begränsning som ligger i regeringsformens krav på nödvändighet för att uppnå lagstiftningens grundläggande syfte.

Vid bedömningen av innebörden av straffstadgandet ska vidare beaktas att det är fråga om ett allvarligt brott för vilket straffet är enbart fängelse, när inte brottet undantagsvis kan bedömas som ringa. Hets mot folkgrupp är i straffhänseende ett allvarligare brott än annan närliggande brottslighet, inte bara svårare än förargelseväckande beteende och förtal utan också svårare än olaga hot, uppvigling och olaga diskriminering. Det ska röra sig om en gärning som i princip förtjänar fängelse.

Ordet missaktning har ingen entydig innebörd. Med missaktning kan man avse sådant som förakt, hånfull överlägsenhet, kränkande nedvärdering och liknande. Men ordet kan användas också för avsevärt mindre grova men ändå klandervärda beteenden, t.ex. förnedrande, förolämpande eller stötande yttringar eller bara respektlöshet. Missaktningen ska vara för gruppen som sådan, men även indirekta uttryck för missaktning kan omfattas av straffbestämmelsen.

Om man skulle tillämpa straffstadgandet rakt av enligt ordalagen, kan straffansvaret bli långtgående och oklart avgränsat och rättsläget bli osäkert, något som Lagrådet anmärkte på i 1970 års lagstiftningsärende (se prop. 1970:87 s. 126). Det framstår som självklart att stadgandet inte kan vara avsett att tillämpas på de former av missaktning som mest är ett ohyfsat, provocerande och stötande beteende men ofarligt för den allmänna ordningen. En alltför utsträckt tillämpning av rekviritet missaktning kan riskera att relativisera den allvarliga brottslighet som kriminaliseringen är avsedd att riktas in på och med tiden försvaga genomslaget för straffstadgandets angelägna samhällssyfte.

Med hänsyn till svårigheten med det valda uttrycket missaktning uttalades från riksdagen i 1970 års lagstiftningsärende att uttrycket måste tolkas med viss försiktighet samt att därunder inte borde innefattas alla yttranden av ned-sättande eller förnedrande natur utan för straffbarhet borde krävas att det var fullt klart att yttrandet överskred gränsen för en saklig och vederhäftig diskussion rörande gruppen i fråga (se NJA II 1970 s. 535). Vad som sades om saklig och vederhäftig diskussion kan inte förstås som att lagstiftaren angett en bestämd förutsättning för strafffrihet; tanken kan inte vara att i alla dessa sammanhang kräva balanserad och rationell diskussion. Riksdagsuttalandet får uppfattas mer som en erinran om behovet av försiktighet och restriktivitet i tillämpningen än som en anvisning för enligt vilka kriterier prövningen bör ske i enskilda fall (jfr ”Flygbladen på skolan” NJA 2006 s. 467 särskilt justitierådet Victors tillägg).

Behovet av en försiktig och restriktiv tillämpning har på olika sätt återkommande betonats i senare lagstiftningsärenden rörande stadgandet, varvid det hänvisats till den begränsning som regeringsformen föreskriver. Det har även framhållits av Högsta domstolen (se ”De otillåtna märkena” NJA 1996 s. 577 och ”Predikan i Borgholm” NJA 2005 s. 805).

Också den utformning som straffstadgandet har fått ger stöd för att rekvisitet missaktning är avsett att tillämpas återhållsamt. Det förhållandet att missaktning i lagtexten förekommer tillsammans med ett så påtagligt straffvärt handlande som hot mot en skyddad grupp talar, liksom brottsrubriceringens ”hets”, för att missaktningen för att vara straffbar ska vara tydlig och någorlunda kvalificerad. Det kan noteras att regeringen 1981 föreslog att ”missaktning” skulle bytas mot ”förakt” för att språkligt precisera och bättre markera det straffvärda området och att riksdagen inte ansåg att det fanns tillräckliga skäl för den ändringen (se prop. 1981/82:58 s. 13 f. och bet. JuU 1981/82:41 s. 6 f.).

Mot bakgrund av det anförda måste det för straffansvar som princip krävas att missaktningen för gruppen i fråga har kommit till ett klart och otvetydigt uttryck. En samlad och nyanserad bedömning ska göras, där hänsyn tas till hur yttrandet kan allmänt uppfattas och påverka ordningen i samhället.

Av väsentlig betydelse blir i vilket sammanhang yttrandet förekommer och omständigheterna kring det. I princip ska yttrandet bedömas utifrån det budskap som det förmedlar snarare än en textkritisk granskning. Vad som isolerat kan framstå som ett kanske ganska oskyldigt yttrande kan, när det sätts i sitt sammanhang och ses i ett bredare perspektiv, ändå vara ett klart uttryck för missaktning som i förlängningen kan bidra till övergrepp mot den aktuella gruppen. Omvänt kan sammanhanget medföra att ett i och för sig förgripligt yttrande inte kan sägas tydligt visa på någon egentlig missaktning för gruppen som sådan. Även om bedömningen ska vara huvudsakligen objektiv, är rekvisitets karaktär sådant att det inte går att bortse från motiven och tanken bakom yttrandet. Det saknar däremot betydelse om någon i den angripna gruppen har tagit del av yttrandet eller inte; avgörande är hur yttrandet uppfattas allmänt i samhället.

I målet leder detta till följande.

Av utredningen framgår att DLH på en facebooksida läste en ditlänkad artikel som handlade om en dom på fyra års fängelse för en enligt domstolen rå och kalkylerad våldtäkt i en familjesituation, där förövaren angavs ha hänvisat till att han begick brottet för att få återupprättelse för sin värdighet. När DLH hade läst färdigt skrev han orden ”äckliga muslimjävel” i kommentarsfältet under länken. Han har förklarat att han inte har något emot muslimer men tycker våldtäktsmän generellt är äckliga och blev förbannad på förövaren när han läste artikeln; förövaren kom från Syrien och han tror att det stod att han var muslim.

Den kommentar som DLH skrev var i och för sig av sådant slag att den kan förstås som ett uttryck för förakt för den grupp människor som har muslimsk tro. I sitt sammanhang kunde den korta och uppenbarligen spontana kommentaren emellertid uppfattas också på ett annat sätt, närmast som ett utfall bara mot förövaren och brottet.

Kommentaren kan alltså inte anses ha gett ett så klart och otvetydigt uttryck för missaktning för muslimer att det konstituerar hets mot folkgrupp. Liksom tingsrätten finner jag att DLH inte ska fällas till ansvar.